

Lucie Šimonová, *Eliza Orzeszkowa a pozitivistický obraz Žida v polské literatuře koncem 19. století koncem 19. století.*

Bakalářská práce.

Fakulta filozofická Univerzity Pardubice. Ústav historických věd.

Posudek vedoucího práce.

Autorka se zabývá židovskou tematikou v díle Elizy Orzeszkové. Jedná se o problematiku českou historiografií, a troufám si tvrdit i literární vědou, dlouhodobě opomíjenou. Orzeszkowa ve své době patřila k autoritám na poli „židovské otázky“ a řadila se k „filosemitům“. Autorka rozebírá její názor na postavení Židů v polské společnosti, na možnost asimilace ad., především prostřednictvím románu Meir Jezofowicz. Srovnává přístup Orzeszkové s dalšími představiteli pozitivismu (Konopicka, Prus).

Práce je přehledně strukturována, jednotlivé kapitoly a podkapitoly na sebe logicky navazují. Poněkud nevyrovnaný je úvod, v kterém autorka výrazně více uvažuje o protizidovských stereotypech v polském myšlení, a mnohem méně zdůvodňuje zvolenou pracovní metodu, a velmi málo popisuje prameny a literaturu. V literatuře chybí monografie Gabrielly Safran *Rewriting the Jew*, Stanford 2000 (třebaže byla uvedena v zadání a autorka ji měla k dispozici, nikde s ní nepracuje), dílo velmi podstatné, neboť se zabývá literárním pohledem na Žida v 2. polovině 19. století ve srovnávací perspektivě a celou jednu kapitolu věnuje Orzeszkové. Očekával jsem alespoň základní reflexi a srovnání závěry L. Šimonové s prací G. Safran. Podobně pro popis společenského postavení Židů v polské společnosti měla autorka více pracovat se zahraniční literaturou: Frank Golczewski *Polnisch-Jüdische Beziehungen 1881-1922* (Wiesbaden 1981), Robert Blobaum (ed.), *Antisemitism and Its Opponents in Modern Poland* (Ithaca 2005). Otázce emancipace Židů v 19. století se detailně věnoval Artur Eisenbach (*Kwestia równouprawnienia Żydów w Królestwie Polskim*, Warszawa 1978; *Emancypcja Żydów na ziemiach polskich 1785-1870 na tle europejskim*, Warszawa 1988), jeho monografie autorka rovněž necituje. Odkazuje pouze na relativně stručné a všeobecné přehledy Heiko Haumanna, Andrzeje Zbikowského a monografii Štěpána Pellara. V historickém výkladu není dle mého názoru dostatečně zachycen jeden ze základních problémů polsko-židovského soužití: zatímco Orzeszkowa psala „asimilační romány“, vyvíjelo se v jiné, a nikoli nepodstatné, části polské společnosti antisemitské vědomí, takže Židé byli nacionální veřejností vnímáni před 1. světovou válkou jako nepřátelé polského národa (viz národně-demokratická ideologie Romana Dmowského či projevy populistického antisemitismu v Haliči koncem 19. století). Absence širších souvislostí je patrná např. v momentě, kdy autorka v obecné charakteristice pozitivismu zmíní Jana Jeleńského a napíše, bez dalšího rozvedení, že u něho byly patrné „proteovské nálady“. Jeleński ale v 80. a hlavně v 90. letech patřil k hlavním propagátorům antisemitských myšlenek mezi polskými rolníky a podílel se na politické organizaci rolnictva v Haliči.

První dvě kapitoly jsou více popisné, v první z nich autorka seznamuje s životopisem a dílem Orzeszkové, jednu podkapitolu věnuje románu *Meir Jozefowicz*. Ve výkladu se nachází několik matoucích momentů: dle autorky se Petr Orzeszek spíše distancoval od lednového povstání, nicméně byl následně poslán do permské gubernie. Pokud na svém statku

přechovával povstalce, těžko hovořit o „distancování se“. Výklad historického vývoje jednotlivých polských záborů v 19. století (3. Kapitola) je zobecňující, ale hlavně nevyrovnaný a plný nepřesností. Autorka na jedné straně uvádí marginální události, podstatné věci ale opomíjí. Místy výklad postrádá logiku, sdělení nejsou dokončena příkladem budiž pasáž ze s. 36: „*Pro Židy příznivé období skončilo nástupem cara Alexandra III. Docházelo k omezování (nejen) židovských práv. Židé představovali důležitý zdroj financí, a to si uvědomoval dobře Sergej Witte, v této době úřadující ministr financí v Rusku.*“ Nesmyslné je označení *Allgemeine Zeitung des Judentums* jako „úřadu“ (s. 42).

4. kapitola byla koncipována jako srovnávací, autorka komparuje dílo a pohledy Orzeszkové s Konopnickou, Prusem. Bohužel chybí reflexe přijetí románu polskou kritikou, veřejností a také reakce židovského obyvatelstva. Bylo zapotřebí pracovat více s dobovým tiskem.

Formální stránka by zasloužila důkladnější kontrolu. Některé věty nedávají příliš smysl („Orzeszkowa svůj román publikovala v době, kdy ve všech zábořích Židé získal v Kongresovce díky úřadům rovnoprávné postavení“, s. 27). Citáty se objevují dvakrát (v textu a v poznámce pod čarou, viz s. 15), Kosciuszko povstání je jednou datováno správně, vzápětí (na téže straně s. 26) špatně. Podobných překlepů je v práci celá řada. Poznámky ne vždy odpovídají citační normě. V neposlední řadě špatné světlo na práci vrhají pravopisné chyby. U studentky polonistiky překvapí rovněž překlepy, zkomoleniny osobních jmen Orzeszkowa (téměř na každé straně!), Świętochowski. Jednou píše autorka „v Krakově, Varšavě“, vzápětí „v Krakowie, Warszawie“ (s. 31-32). Došlo i na popoštění ruského jména: Iwan Paskiewicz (s. 38).

Práci L. Šimonové nelze označit za špatnou, střídají se v ní pasáže zdařilé s podstatně slabšími. Autorka se odvážně pokusila o komparaci, potřebovala by nicméně prohloubit své znalosti o polsko-židovském vztahu konce 19. století studiem dalších pramenů a literatury. Výklad trpí značnou nevyrovnaností a obsahuje příliš drobných chyb, aby mohl být hodnocen lépe než jako průměrný. **Vedoucí práce doporučuje práci k obhajobě a navrhuje klasifikovat ji známkou dobře.**

Mgr. Zbyněk Vydra,
Pardubice 19. 8. 2010